

Tilastokeskuksen ja kump-paneiden laajan yhteistyön tuloksena syksyllä 2003 toteutettu työolotutkimus on järjestyksessään jo viides. Tutkimuksen tulokset on saatu haastattelemalla yli 4 000:ta palkansaajaa, jotka edustavat kaikkia ammatti- ja toimialaryhmiä. Tutkimustulosten kokoaminen artikkeleiksi yksien kansien väliin on erittäin perusteltua ja edesauttaa työelämän nykytilan aukeamista muillekin kuin alan tutkijoille ja järjestöille. Tutkimustulosten jalostamisesta artikkeleiksi ovat vastanneet työolotutkimuksen käyttäjät eri ministeriöistä, laitoksista ja työmarkkinajärjestöistä. Kirjoittajat ovatkin antaneet teksteilleen omanlaisensa näkökulman ja sävyn.

Lähes 400-sivuisen teoksen 15 artikkelia on ryhmitelty aiheittain neljäksi kokonaisuudeksi. Ensimmäinen osa kertoo muutoksista tietotyössä, työajoissa ja jouston mahdollisuuksissa. Tekstit käsittelevät lähinnä ylempien toimihenkilöiden asemaa ja työelämän lisäantyneitä joustoja yksilölähtöisestä näkökulmasta. Toisessa osassa paneudutaan erilaisten työyhteisöjen työoloihin ja esimiestyön vaatavuuteen organisaationäkökulmasta. Kolmannen osan muodostavat eriyistä johtuvat epävarmuuden ja kiireen tuntemukset sekä eläkeajatuokset ikääntyneiden, mutta myös kaikkien palkansaajien kokema. Viimeisessä osassa käsitellään työtyytyväisyyttä, poissaoloja ja psyykkistä oireilua työpaikoilla yksilökeskeisesti.

Työn kuormittavuuden painopiste näyttää siirtyneen pysyvästi fyysisestä psyykkiseen. Tutkimustuloksista on nähtävissä, että samalla kun työn fyysinen keveneminen on helpottanut työntekijäasemassa olevien jaksamista, ovat yhä kovenevat henkiset paineet

TYÖELÄMÄN JOUSTAVUUDESTA NORMI JA JAKSAMISESTA PYSYVÄ ONGELMA

*Anna-Maija Lehto, Hanna Sutela & Arto Miettinen (toim.):
Kaikilla mausteilla. Artikkeleita työolotutkimuksesta.
Helsinki, Tilastokeskus 2004. 385 s.*

raskauttaneet toimihenkilö- ja esimiestehtävissä toimivia. Tähän voidaan pitää syynä työn luonteen muutosta yleisesti, mutta myös työn aikapaineiden ja vaatavuuden kasvamista.

Arvioitavassa teoksessa kiinnitetäänkin erityisesti huomiota kiireen kokemisen yleistymiseen ja sen ilmenemiseen eri yhteyksissä. Anna-Maija Lehdon kiirekokemuksia esittelevän artikkelin lisäksi työn aikapaineeseen liittyvät ongelmat tulevat esiin useimmissa teoksen artikkeleissa. Työn liiallinen kiire näyttää haittaavan kaikkia palkansaajia, mutta erityisesti se haittaa ylempiä toimihenkilönaisia. Vastaavasti etätöitä tekevät miehet ovat kertoneet joutuneensa luopumaan tauoistaan suuren työ määrän pakottamana.

Tietotyöläiset näyttävät kokevan muita useammin haittaavaa kiirettä sekä kovaa työpainetta. Lisäksi psyykkisten oireiden lisääntymisen vaara näyttää olevan heillä vertailuryhmiä suurempi, eikä vähiten kiireen vuoksi. Esimiesten osalta kiirekokemukset kohdistuvat pääasiassa suurten yksiköiden esimiehiin tai niin sanottuihin toiminnallisiin esimiehiin. Yleisesti kiireellä on yhteys asiakastyöhön, työn sirpaloitumiseen sekä työuupumukseen ja kiristyneeseen

ilmapiiriin. Tutkimustulokset kertovat työhönsä erittäin tyytyväisistä palkansaajista, mutta heidänkin mielestään liian kireät aikataulut on suurin työvihiytyyttä vähentävä tekijä.

Artikkelikokoelman tavoitteena on löytää uusia välineitä ja esitellä ajankohtaista tietoa työelämän tutkimuksen perustarkoituksen, työolojen parantamisen tueksi. Johdannossa kerrotaan kirjan toimituskunnan harmitelleen kun otsikko ”Jaksaa ja joustaa” oli

hätköiden käytetty jo edellisessä samaan aineistoon perustuvassa kokoelmassa. Kaikilla mausteilla -kirjan luettuani voin olla kirjoittajien kanssa samaa mieltä siitä, että työelämän jaksavat ja joustavat laineet on viime vuosina permanentattu näiden ilmiöiden osalta pysyviksi kiharoiksi. Joillekin uusi tyyli sopii mutta ei kaikille. Pilalle palaneiden takkujen selvittäminen näkyy sitten sairauslomina ja psyykkisinä rasitusoireina.

Teoksessa ei käsitellä erillisenä teemana sukupuolten välistä epätasa-arvoa työelämässä. Toisaalta tähän ei ole tarvetta, sillä lähes kaikissa artikkeleissa tuodaan esiin niitä työelämän rakenteita, joista ei voi olla ylpeä. On sitten kyse työpaikkakiusaamisesta, organisatiouudistuksista, kiirekokemuksista tai määräaikaisista työsuhteista, tutkimustulosten mukaan lähes aina naiset saavat korvilleen.

Negatiivisesta sävystä huolimatta sorvin, tai ehkä oikeammin tietokoneen äärestä totuuksia kertova artikkelikokoelma tuo esiin myös työelämän toisen puolen. Työolosuhteet eivät ole pelkästään heikentyneet, vaan kirjassa tuodaan esiin se tosiasia, että palkansaajat myös viihtyvät työssään ja tuntevat saavansa siitä suurta tyydytystä. Tulokset vaikut-

tavat ristiriitaisilta, mutta teoksesta on luettavissa kiinnostavia syitä moiseen. Esimerkiksi työhönsä erittäin tyytyväiset kokevat työnsä mielenkiintoiseksi, itsenäiseksi ja vaihtelevaksi. Proaktiivisilla työpaikoilla viihdytään yleisesti paremmin kuin traditionaalisilla työpaikoilla – poikkeuksena joukosta ovat toimihenkilönaiset. Paljon puhuttavat määräaikaiset työsuhteet aiheuttavat monenlaista epävarmuutta – silti noin neljännes määräaikaisista työntekijöistä suhtautuu tilanteeseensa myönteisesti. Sairauspoissaolot ovat lisääntyneet – mutta myös kasautuneet samoille henkilöille.

Artikkelikokoelmassa ei myöskään tuoda esiin irtisanotuksi joutumisen pelkoa. Ilmiö ei ihme kyllä näy edes artikkeleiden alaotsikoissa eikä ole luettavissa rivien välistä. Teemaa sivutaan määräaikaisten työsuhteiden ongelmien kautta,

mutta mielestäni epävarmuus vakituisten työsuhteiden pysyvyydestä olisi voitu esitellä omana artikkelina. Suomalaisista suuryrityksistä on viime vuosin aikana irtisanottu mittava määrä ihmisiä ja isojakin toimipaikkoja on suljettu, joten oletan, että tämä olisi näkynyt tutkimustuloksissa. Siksi teeman laajempi käsittely olisi ollut paikallaan. Joka tapauksessa oletan näiden työelämää ravistaneiden tapahtumien näkyvän seuraavassa työolotutkimuksessa, ja toivonkin, että ne otetaan silloin käsittelyyn.

Työikäisten työssäjaksamisesta ja yleisesti hyvästä työkunnosta on tärkeää huolehtia tilanteessa, jossa suuret ikäluokat eläköityvät, ja vastaavasti työelämään tulevien määrä jatkuvasti pienenee. On ristiriitaista puhua työuran pidentämisestä olosuhteissa, joissa oletetun työuran pituuden uhkaa lyhentää yhä tiukentuneiden vaatimusten

aikaansaama työhyvinvoinnin, jos ei nyt kerrassaan puute, niin ainakin laimeneminen ja sen mukanaan tuomat ongelmat. Työelämässä jaksamisesta on huoli aina EU:n tasolla saakka, mutta silti työelämän pelisääntöjen parantamiseksi ei ole toimittu riittävän tehokkaasti. Kyse tuskin on tiedon puutteesta. Soisinkin kirjassa läpikäytyjen teemojen nousevan nykyistä enemmän mukaan yleiseen keskusteluun niin työpaikoilla kuin valtakunnan foorumeissa.

Kaikilla mausteilla on ajankohdasta luettavaa ja vaatii monipuolisuudessaan pikalukua syvällisempää paneutumista. Mietin kirjan nimen takana piilevää filosofiaa. Halutaanko sillä kenties viitata työelämän tutkimuksen monipuolisuuteen vai työolojen puuttuvaan harmoniaan? Työelämän perusherikut kun ovat tänä päivänä kylläsetty runsailla lisukkeilla.

Elina Patana